

UNA EXCURSIÓ Á POBLET.

Senyor President de la «ASSOCIACIÓ CATALA-
 NISTA D' EXCURSIONS CIENTÍFICAS.»

Estimat amic: parlantse temps enrera del resultat de
 mas excursions per la nostra benvolguda terra, te deya
 com los bisantins claustres de S. Cugat del Vallés y las
 ombrívolas celdas de Montalegre, m' havian mostrat lo
 misticisme religiós; com lo castell de la Roca, lo torreó de
 Moncada, las runas de Centellas y la torre de la Minyona
 en la heráldica Cardona, m' havian ensenyat la época
 feudal; y com havia contemplat la pérdua de la nacionalitat
 catalana entre las ruinas d' Egara, el torreó de Montornés
 y los soterranis y foscas estancias del castell de Mont-
 soriu; te deya també com las nevadas crestas dels Piri-
 neus, la blanca cabellera del Montseny, la hermosa coro-
 neta de S. Llorens del Munt, l' imponent y majestuós rocam
 del Montserrat, las pintorescas cascatas de S. Miquel del
 Fay, la Cerdanya ab la verdor de sos prats y la riquesa de
 sas ayguas, la plana de Vich respirant pau y tranquilitat, la

comarca del Vallés tan plena de vida y de poesia, los magnífichs boscos del Montcau que instan á creure si Gustavo Doré ha anat á trobar allí 'l pensament y 'l desarrollo de sos tan celebrats grupos de fullatge, la bonica costa de Llevant perfumada ab l' aroma dels taronjers, y la mar, lo cel, y 'l camp de Tarragona que tan recordan las bellas campinyas italianas, m' havian manifestat com lo Creador feu gala de sa generositat y esplendidés envers la terra catalana, derramant á mans plenas magnificencias y hermosuras per tot arreu; te deya finalment com al recorrer eixos llocs notables procurava ferho estudiant llur posició geogràfica, llurs produccions, costums, monuments, tradicions é historia.

Desitjant continuar la honrosa tasca comensada desde quatre anys ençá, y á la que m' hi obliga mes y mes, lo recient y honorífich distintiu de soci de la CATALANISTA, vaig sortir d' esta ciutat lo dia 7 del present més, y seguint ab lo carril las líneas de Tarragona y de Reus vaig arribar fins á la conca de Barberá, pera visitar allí, un lloch molt célebre y gloriós, lloch que recorda los tres conceptes mencionats en las primeras ratllas de las presents lletres, aixó es: lo misticisme, per las ceremonias religiosas que hi tenian lloch; lo feudalisme, per las prerogativas y jurisdiccions de sos senyors; y la invasió moruna, per quant un rey moro fou qui molestá més d' un cop al pacífich penitent que hi vivia, essent lo meteix rey moro qui mes tart li feu concessió dels terrenos, pera aixecar la obra que á través dels temps habia de serne joya artística de gran valer.

Estas indicacions t' haurán ja fet compendre 'l lloch que acabo de visitar y molt abans que la ploma ho consigní, ton pensament haurá ja pronunciat lo nom de Santa Maria de Poblet.

Lo primer dubte que se 'm presenta al voler narrar ma excursió es veure si 't parlo de la historia de Poblet y després d' un petit exámen me declaro per la negativa, porque ja comprendrás que tota narració històrica sobre dit monastir, no 'ns ha de portar cap resultat, y no fora sino una repetició de lo que ab mes elegancia literaria té escrit l' inoblidable Piferrer en sa obra *Recuerdos y bellezas de España*. Aquí lo que procedia, seguint l' esperit de la CATALANISTA era entrar en travalls d' investigació, era veure si treya l' aygua clara d' alguns punts dubtosos ó poch fundats, entre altres, lo del origen del nom, que 'l considero molt problemátich. Mes, eixa tasca se 'm queda dispensada, desde 'l moment que en tot Poblet, no 's troba un petit pergami ó document que 'ns parli de son passat. Pera empendre eix treball, s' ha d' anar á las golfas del palau arquebisbal de Tarragona, ahont, segons me digué un vehi de la Espluga, se guardan los papers que foren salvats quan la crema del monastir. Si la meva estancia á Tarragona no hagués sigut tant breu, que ab prous feynas poguí recorrer sas preciositats arqueològicas, m' hauria informat del estat del arxiu y modo de visitar-lo pera donarten coneixement. De tot modos tenim que las golfas de casa l' Arquebisbe ofereixen bona tasca pera 'ls que disposant de temps y de paciencia, vulguin dedicarse á la historia de Poblet.

Cosa de mitj quart d' hora, abans d' arribar al monastir, venint per lo camí de la Espluga de Francoli, se troban ja las negrencas parets que formavan en altres temps, l' enmarletat mur del monastir y que 'l voltejava en una circumferencia de 1077 canas. Alló ja 'm donava una idea de la grandesa, del poder y dels furs d' aquella casa.

Vaig entrar al primer pati, destacantse en los portals d'

entrada alguns escuts contenint las armas abacials del monastir y las reals d' Aragó. En est pati hi ha una casa de pagés que fou també masia del monastir, après, restos de lo que avuy ne diriam administració econòmica, restos també d' altres edificis destinats á las industrias utils al monastir, tals com, cereria, carniceria, fusteria y ferreria, y restos ademés de la capella de la Verge del Xiprer. S' aixeca aixi meteix la fàbrica que fou esglesia de Sta. Catarina, que té 9 canas de llarch y 6 d' amplada, edificada per D. Ramon Berenguer IV.

Al trobarme en est pati, una capella molt galana se 'n emportá tot seguit los meus ulls. Era la generalment anomenada capella de Sant Jordi, aixecada per Alfons V de Aragó, IV de Catalunya y I de Naps, de dimensions tant proporcionadas, de lineas tant lleugeras y delicadas que apareix á la vista del viatger, airosa, fresca, elegant y jove. Sos escuts y sos finestrals donavan uns aires de patria, de cavalleriesitat, de fé y de poesia que encantavan. Dech confessarho, l' ánima hi clavá lo cor y de bona gana me l' hauria enduta pera aixecarla en ma casa com oratori particular. Per aixó, no solsament hi habia pera ella admiració, hi habia ademés verdader enamorament. Sobre tot te la recomano y trobarás que aquella capella esbelta, senzilla, mes plena d' unitat, sense carregaments de cap classe, se troba alli com una delicada y hermosa flor del jardí del art que desparrama per l' atmósfera artística fragancia.

Agradablement impresionat per la elegant capella de que acabo de fer mençió, me 'n vaig cap á la esglesia del Real monastir y al ferho ja la ánima 'm cau als peus, al contemplar las jaspadas columnas y adjunts detalls que serveixen de fatxada, en mal hora aixecats alli per lo mal gust

del segle passat. Certament, se necessita tenir lo cap molt trastornat pera concebir la adopció d' aquell estil arquitectònic en una casa que conserva tants acabats modelos dels estils de transició romanich al gotich, gotich pur, gotich florit y fins del renaixement. Es alló una nota desafinada en mitj d' aquella harmonia arquitectònica, es un contrasentit, un insult als antecedents y á la historia de la casa.

Y jo que ordinariament me presento benévol pera tothom, no poguí menys de manifestar mon fort desagrado envers los monjos cistercienses de 1716, perque suposo que 'l callar-me en aquells moments hauria equivalgut á ignorancia, indiferencia, ó lo que es encara pitjor, á que celebrava la fatxada barroca y en consecuencia que tenia lo gust tant estragat com la gent que l' aixecá. Aquell conjunt me manifestava molt elocuentment la decadencia general artística dels dos ultims segles, al pas que relluhian mes, los delicats sentiments estètics dels monjos dels segles XII al XV. Jo casi no sabia donarmen compte y deya entre mi: pero Senyor! aquesta gent tenia ulls y no hi veyá; perque, en efecte, sobre 'ls motius de transició y ojivals que hí ha en la meteixa casa, podian haver aixecat una fatxada magna, superba, una fatxada que impresionés molt fortament al viatger, que estés á la altura de la importancia histórica y religiosa, en un mot, que proclamés molt alt, la gloria, la grandesa de Poblet, que es lo que espera, lo que busca, lo qui per primera volta saluda aquellas portaladas venerables. *Mes res d' aixó, una porta petita, raquitica, mes propia pera colomar que pera donar entrada al real monastir de Poblet, junt ab quatre columnas de brunyit jaspi, ab duas imatges de S. Benet y S. Bernat en los intercolumnis y una verge de la Asumpció sobre 'l portal, aquest es lo preludi d' aquella*

hermosa sinfonia arquitectónica, preludi aspre, desafinat, que ningú diria que poch després l'ànima s'hagués d'extasiar al davant de tant armoniosas maravellas, de tant delicats concerts, de tant ricas fantasias. Si haguessim de judicar la obra per la portada del llibre, no hi hauria necessitat, no de fullejarlo, ni sisquera d'obrirlo y tot seguit deixantlo per allà terra, fugiriam mes que depressa. Y aquestas consideracions que emiteixo 's destacan mes, quan á pochos passos s'alsan superbas y magestuosas las duas torras enmarletadas y la gran portalada del palau del rey D. Marti, las quals torras recordan molt vivament las de la porta de Serrans, de Valencia.

Abans d'entrar á la esglesia, se troba una estancia fosca, que á primera vista presenta totas las senyas d'una esglesia ab duas capellas laterals. Segons lo guia alló es lo pórxo, mes es precis veureho per no creureho, puix, tal com está avuy dia, ni remotament li escau tal nom. Mes aviat sembla un magatzem de trastos vells, y ab la dificultosa clarór que dona la petita porta, s'hi descubreixen magnífichs sepulcres destinats á contenir los restos de ilustres familias catalanas. Si en altres jorns en lloch de la paret-muralla que avuy sustenta, sense una mala obertura pera respirar, s'alsavan esbeltas arcadas, tancadas ab hermosas reixas, allavors sens dubte que devia esser un pórxo, avuy per avuy no te dret á usar dit nom, la estancia que te honors de soterrani.

Entro en la esglesia y ja 'm trobo ab lo tras-cor, qual paret y portal en triangul, son obra sens dubte del segle passat y están allí, com se suposa, ab la violencia del que positivament sap que está en un lloch que no li pertoca. També hagui de deplorar lo barnís donat á las parets, destruhint lo bonich color natural de la pedra. Mes en mitj d'aquestas

profanacions fetas per los amichs de la casa, haguí de contemplar ab greu dolor, los atentats indignes comesos per las turbas en 1835, junt ab las profanacions pacíficas y quietas fetas per los moradors de la comarca, al intent de buscar tresors que may apareixian y de proporcionar-se detalls arquitectònichs pera adorno de llurs casas. Si l' Estat no se n' arriba á apoderar, de segur que avuy, com s' acostuma á dir, no se 'n cantaria gall ni gallina; mes ab tot la protecció oficial vingué massa tart, lo mal estava ja fet, y lo millor havia ja desaparegut.

Y jo allí ¡contemplant tanta destrucció! Capellas despulladas, estátuas trencadas, lo chor sense un sitial, la orga desapareguda, sepulcres y panteons en mal estat, finestrals sense cap vidre, parets fumadas, munts de pedras, lápidas per terra, trossos de capitells, restos de imatges... ¡Senyor! ¡quin quadro mes trist pera 'l cor que té el sentiment del art! Al recórrer aquellas naus, certament l' ànima se sentia trista. Y á mi recordant son passat me semblava sentir la veu d' altres temps, me semblava escoltar lo grave y acompassat coro dels religiosos confonentse ab lo murmull de la oració del fidels... y 'm pareixia veure las solemnes funcions d' altres segles, brillantne entre las llums dels ciris las lluentas espasas, y destacantse entremitj d' altivas llansas la daurada crossa abacial...; y 'm sentia que la veu del orga resonava allí dintre armoniosa y que l' eco de la campana sonora s' extenia per tota la comarca. .; y no obstant, res de tot aixó apareixia... no apareixia sino 'l silenci, la fredór, la soletat de las ruinas...

La planta de la esglesia té la forma d' una creu llatina, mes desfigurada, ab motiu dels altíssims panteons que se aixecan en lo creuher y que abrassan la extensió de las duas

columnas laterals. Aixó també m' fa molt mal efecte. Si 'ls panteons haguessin sigut esbelts, petits, ocupant poch lloch, encara hauria sigut passable, mes aquelles construccions tan altas, aquelles moles tan grandiosas, entench jo que ofegan l' esperit de la esglesia. No tracto de desmereixer abres als panteons, que per sa riquesa, per sos travalls, y per los restos gloriosos que contingueren me mereixen la mes senyalada veneració, lo que si deploro y censuro es la colocació dels expressats monuments en lo creuher de la esglesia. Allí son per mi un destorb, y contribueixen á treure la gracia que presentaria 'l temple sense aquells armatostes. Mal per mal, casi 'ls hauria preferit l' un al mitj del creuher y l' altre al cor, y així hauria aparegut la esglesia ab dos tumbols, quedant en sa consecuencia ayrosas y lliures las columnas de la nau central y l' espay del creuher, hermós y sever com en la nostra catedral. Mes lo lloch a proposit *quan no en los claustres ó capellas, devia esser en algun pany de paret.*

Recorregui lo temple fins al abside; lo qual té $51 \frac{1}{4}$ canas de llargada, 46 canas d' alsada, 11 canas d' amplada y $22 \frac{1}{2}$ canas en lo creuher. En son temps hi havia disset altars, presentant la particularitat de no haverni cap, en lo pany de paret del cantó dels claustros ó sia la nau del evangeli, per exigirho així l' institut de la ordre.

En las capellas del abside hi havia una munió de detalls esculptórichs dignes d' estudi y los que á no esser per la falta de temps m' hi hauria fixat molt detingudament.

Entro prest á las duas sagristias, y respecte de la moderna, hi havia á principis del segle quatre quadros de Viladomat, valorats, segons dihuen, en 25.000 duros, en mon concepte exagerat preu per aquells temps. Dits quadros serviren d'

aliment á las rojas flamas en 1835, satisfent així los instints selvatges dels devastadors.

Vaig anar al presbiteri pera contemplar l' altar major, que en lo seu gènere es una obra molt digna d' estudi. Es d' alabastre y fou construït á principis del segle XVI per l' abat Pere Queixal. Consta de quatre cossos plens d' esculpturas que 's ressenten també dels aconteixements de que hi fet menció. Lo primer cós consta de cinch quadros dividits per pilastras, en los quals s' hi veuen los misteris de la passió de Jesuerist. En lo segon hi ha sis imátges de sants y en lo mitj lo de la Verge, de major dimensió. Set quadros hi ha en lo ters, abundants en relleus, contenint set assumptos de la vida de Crist, y en lo quart los dotze apóstols contemplant á son Mestre en sa gloriosa Ascensió. Sobre la cornisa hi ha un quadro també d' alabastre, en lo que hi ha esculpit de relleu un Sant Crist ab la Verge, Sta. Magdalena y S. Joan.

Obra bastant acabada del renaixement, en son conjunt demostra riquesa y fins magnificencia; mes com per est estil arquitectónich no hi sento gaire carinyo resulta, que no 'm despertá 'ls sentiments que 'm donaren tolas las pedras de la fàbrica. Malgrat de tot, en sos detalls s' hi troban travalls d' un mérit superior y capassos d' aixecar l' entussiasme del inteligent.

Diriji allavors los meus passos envers la tan celebrada sala capitular. Y aquí, 'm veig obligat, ab gran pesar meu, á consignar que En Parcerisa no estigué gens acertat al traslladar á la estampa lo dibuix de la sala. Lo qui hi vagi impresionat, per la lámmina que figura en los «*Recuerdos y bellezas de España*» se 'n durá xasco, y veurá que l' artista s' equivocá de mitj á mitj en quant á las proporcions de la sala. Que ab molta fidelitat copiá los calats, las motlluras, capitells y

demés detalls, no hi ha cap dubte, mes al fer aixó, nos mostrará 'l cos, mes no l' esperit, que no l' entengué, ó no 'l sapi-gué trobar. En Parcerisa 'ns ha deixat la part material, mes no ha traslladat á la estampa, lo caràcter, la expressió, la *fesomia de la sala*.

Sensible, molt sensible, es pera mi consignar eixa equivo-cació de midas ó potser de perspectiva y no 's pot concebir sino produhida per l' entussiasme del artista al davant d' aquella joia d' art, y que desitjant demostrarli l' afecte que per ella sentia, procurá aumentar sas gracias y son valer, de la meteixa manera que un pintor, que retocant lo retrato d' una persona, logra ferla apareixer mes estética de lo que realment es en si.

La sala capitular es casi quadrada y qualsevol que la miri en la lámina la creurá quadrilonga; la sala capitular sembla mes ampla que llarga, quan la del dibuix apareix al revés. Recordeula sobre tot ab aquells monjos sentats en las góticas cadiras al voltant d' una taula coberta de tapis, ab un pagés dret, apoyantse ab lo bastó y duhent penjada la barretina al bras, y tots veureu lo portal en un fons bas-tant lluny, de modo que es necessari un passeig pera arribar-hi, donchs bé, entreu en la sala capitular y á pochs passos vos topeu ab lo portal.

Resultat: que la sala capitular de la lámina apareix mes *grandiosa*, mes *severa* que la *original*, mes en cambi també hi trobo en ella, y malgrat sas menors dimensions, una certa elegancia ó bon gust que no trobo en la copia.

Tampoch son veritat la esbeltesa dels finestrals que s' aixecan en lo fons, inclosos los dels claustres, puix que aixecats segons tradicions románicas, domina en ells, mes aviat, la forma arrodonida.

Sentadas aquestas consideracions m' entretinguí en estudiarla en son detall, captivantme tot d' una manera molt viva. Y al recordar los memorables consells que s' hi celebraren, las famosas lleys que s' hi dictaren, los difícils assumptos que hi debateren abats y reys, cavallers y monjos, y al veure, la trista situació que li cap en los nostres jorns, mentalment digui: ab tristessa t' admiro y contemplo.

Mes tart, se m' ha dit que dita sala tenia molt bonas condicions acústicas, en termes, que tocant ab los dits las columnas del mitj se distingeixen perfectament varias de las notas musicals.

Estigui gran estona passejantme per los grandiosos claustres del segle xiv, que, apart de sa hermosura artistica, presentan varietat d' urnas funerarias destinadas á contenir restos célebres de la antigua noblesa catalana. Mereix especial atenció la part dels claustros paralels á la esglesia per las duas columnetas que divideixen ab dos clars l' espay de cada arch y pujan fins á trobar los capitells dels pilans, mostrantne així meteix bonichs rosetons.

De nou vaig entrar al temple pera estudiar los trossos de escultura que 's troban en las capellas del ábside. N' hi ha algunas d' un merit relevant, y causa tristesa lo contemplar l' estat en que 's troban.

Al darrera del altar major, entrant per l' ábside, hi ha lo sacrari y allí 's veu una pedra que representa la institució de la Sagrada Eucaristia. Sobre aquesta pedra, á mes del mérit que tingui pera l' artista, hi ha un dato históric, confirmat per personas distintas, lo qual prova que al procedirse á la crema dels convents, no tot eran los frares los que pagavan la festa, no tot eran los seus abusos y las sevas intrigas y la seva ignorancia, lo móvil de la mortandat y persecució

de que foren víctimas. A mes altas esferas se dirigian los tirs. Donchs bé: es lo cas que al entrar la turba invasora, se van mutilar las onze estàtuas dels apóstols y la de son Mestre y Senyor, deixant intacta y sensera la del traïdor Judas. Est dato es molt eloquent y pot probar que tal persecució fins á cert punt servia de pretest pera movils encara mes tristos. Avuy, malgrat dels quaranta anys del succés, la figura de Judas es la que 's distingeix millor.

Lo refetó es grandió y sever, y sobre tot lo que es digne de la visita artistica son las duas salas destinadas á biblioteca. Eixa se componia de 12.000 volúms. Aquest dato sol dona de sí una idea altíssima de la importància d' aquella gent. Hi havia en dita biblioteca moltes produccions alemanyas dels segles XVI y XVII; munió de códices antichs; obras ilustradas, moltes de las quals se recomenavan per sos grabats, lletras capitals, iluminacions, vinyetas, etc. Se conta que hi havia una biblia manuscrita de 500 fulls y que 'ls estrangers ne oferian 16 duros per cada full. Lo sellér ab sas esbeltas voltas y superbas columnas me deya quanta era la opulencia d' aquella casa, que fins per lo depósit del vi, gastava tan luxu arquitectónich, y las grossas botas, los altíssims cups y 'ls rechs que atravessan la sala en totas direccions, me probavan la fama reconeguda dels monjos sobre sos avensos en la industria vinícola.

Deixo de consignar comentaris sobre altres estancias com la torre de las hostías, los claustros de S. Esteve, lo noviciat, la cuyna, las celdas, lo palau del abat, no porque no 'n donguessin lloch, sino pera no allargar massa la present ressenya.

Vist lo convent me dirigeixo al palau del rey D. Martí aixecat en 1379. Alló agrada, alló captiva, ¡quina magnificen-

cia! ¡quina majestat! ¡quina grandesa! la escala, lo portal, lo recibidor, la sala del trono, lo menjador, los escuts, los finestrals, tot, tot es hermosíssim y encantador y tot respira ayres de patria catalana, que no 's poden confondre de cap manera ab ayres estranys á nostra aymada terra.

Fins aquí la excursió artística, fins aquí las impresions meas al davant d' aquellas maravellas del art. Mes al comparar los diferents estils arquitectónichs que 's troban en aquella casa; al estudiar los diferents gustos revelats en sos archs y voltas, en sos finestrals y rossetons, y en sas columnas y capitells, haguí de convenir novament en la supremacia del gòtich, en que 'ls llors de la victoria estavan en son favor, en que per sa elegancia en los dibuixos, per sa delicadesa en las líneas y per sa esbells en lo conjunt es lo que satisfá millor que cap altre la elevació del ánima católica y 'l que expressa ab mes armonía y bellesa ideal los sentiments envers la divinitat. Fora del estil gòtich, lo románich es lo mes indicat pera expressar lo sentiment religiós, si be que no ho es ab la grandesa y bon gust d' aquell. Mes primitiu, mes senzill, tal volta mes pur y fins pot esser, mes místich, lo trobo adequat pera lo monastir exclusivament religiós, pera la vida dedicada solsament á la penitencia, al retiro, al aislament y á la contemplació, mes aixi que la vida religiosa se enllassa ab la filosófica y literaria, aixi que aspira á possehir la ciencia, á ensenyár á reys y pobles, á influir en los destins de la societat civil, á alternar ab las testas coronadas, ab las púrpuras cardenalicias y ab las crossas bisbals, se fa necessari, imprescindible, s' adorni ab lo gòtich que realisa millor sa missió religiosa-intelectual al meteix temps que desperta las ideas de patria, de tradició y de cavallerositat. Respecte del renaixement podrá esser

molt bonich, encisador, y fins á voltas assombrós y magnífich, *pera los inteligents, mes davant d' ell, no concebi-rem generalment grans ideas.* Finalment, nos quedan los deliris barrochs, encastats en mal hora en aquellas venerables parets. Sobre aquest particular passo de llarch, *pera evitar planyivolas consideracions.*

Torno cap als claustres á descansar y entre mitj de aquelles *seculars parets que escoltaren los cants dels monjos y las armonías de la música, que en las festas solemnes vejeren aquellas funcions religiosas tant espléndidas, tant magníficas, en que 'ls aristócratas fills de S. Bernat, lo gran cavaller y monjo de la Etat mitja, se presentavan ab son ample y militar mantell de llarch y blanquíssim róssech, me sentia temptat á recordar sa historia, á evocar son passat, mes tant honrosa tasca, no la realiso en eix moment, per las rahons exposadas al principi de las presents lletras.*

Mes, la meva resolució, no pot esser tant absoluta, baix pena de faltar á las consideracions del honor y del respecte, *sens fer menció d' una de las circumstancias del passat de Poblet que mes lo caracteriza. Eixa circumstancia que no pertany á la vida, com á la vida pertanyeren las circumstancias que feren célebres los monastirs de Montserrat, S. Cugat del Vallés y altres de la nostra terra, fou la que li doná gloria. Cadavres, osseras, panteons, tombas, funerals, tot aixó tant tétrich, tant trist, fou lo que immortalisá á Poblet. La mort donchs fou la seva vida.*

La circumstancia de ser lo lloch ahont s' enterraren las primeras eminencias de la pátria; ahont tornaren á la pols aquells famosos guerrers que feren tremolar altívas nacions y derrotaren formidables exercits; ahont se reberen los restos inanimats dels héroes de la nostra terra, d' aquells

homens que ajudaren á reys de llunyas terras á treurers l' enemich de llur casa y á procurarlos la independencia y la pau de llurs estats; lo fet d' esser, lo real cementiri de la Casa d' Aragó, l' Escorial de Catalunya; ha contribuït molt principalment á la importancia y al renom que avuy, despres de tans segles, encara conserva.

Allí s' hi enterraren reys tan célebres com D. Alfons II, D. Pere IV, conegut per lo Ceremoniós y entre nosaltres per lo del Punyalet, D. Martí l' Humá, D. Ferrant I lo d' Antequera, D. Joan I lo Cassador, D. Alfons V lo Sabí, D. Joan II y sobre tot lo gran rey, lo monarca entre 'ls monarcas, la gran figura y 'l gegant de la nostra historia, lo rey D. Jaume I lo Conqueridor. Aquest monarca que ompla las nostras crónicas, que realisá tant colossals gestas, que la seva espasa victoriosa s' obria pas per tot arreu, lo Cid de la nostra terra, lo geni, alt, hermós, diplomátich, inteligent, aná també á trobar á Poblet lo descans á las fatigas de la guerra y á las lluytas de la seva vida.

Anaren també á Poblet á pagar lo tribut d' origen lo tant desgraciat com benvolgut Carles, Princep de Vjana, l' intrépit D. Rodrigo de Rebolledo, progénit del marquesat d' Ariza, baró de Montclús y Senyór de 24 llochs, camarer major del rey D. Joan II, á qui salvá la vida en Gaeta quedant presoner per son rey, que va defensar ab gran valor lo castell d' Atienza contra l' exércit castellá, y, altre Bayard de la nostra terra, sacrificá sa llibertat á la vora de Girona, salvant aixi al infant d' Aragó, després rey D. Ferran lo Católich; allí l' esforsat campeó D. Ramon Folch, desé vescomte de Cardona, anomenat lo Prohom Vinculador y que tant se va distingir en Girona contra las hosts francesas manadas per Felip l' Atrevit en 1285; allí un Cardenal de la Santa Esgle-

sia, un virey de Nápols, una reyna de Hungria y distingits personatjes estrangers; allí comtes tan units ab la nostra historia com los d' Urgell, de Cardona, de Prades, de Mur; allí familias de noms tan gloriosos, com las de Moncada, de Pinós, de Copons, de Cabrera; allí cavallers tan distingits com los de Puigvert, Anglesola, Siscar, Vilallonga, Rocafort, Queralt, Boxaders, Ribellas, Cruilles y Montpalau; allí noms de las primeras casas de Castella, com La Cerda, Alba, Fernandez de Córdoba, Benavides; es á dir, vuit reynas, dos princeps, deu infants, cinch infantas, vint y dos comtes y duchs y deu comtesas y duquesas de sang reyal, un arquebisbe, cinch bisbes, vint y set senyors feudals, y mes de vint memorables guerrers, sens contar los abats, monjos, cancellers, embaixadors, mestres y patjes de tanta senyoria.

¡Oh! era certament lo cementiri de la aristocracia, de la gent de nom, de la gent del valer, allí 's trobava la flor y nata del nostre antich reyalme. Un queda sorprés, confós, al considerarho. La imaginació casi no pot concebirho. Per aixó 's compren que á gent tant noble, tant rica, tant elevada, se procurassin sepulturas dignes de llur nom y de llurs fets. Y per aixó al recorrerlas esclama 'N Piferrer: «quin temple ha possehit jamay tanta riquesa en monuments sepulcral, ni ahont millor que en éll podria l' artista fer un estudi complert de las sepulturas góticas de totes las épocas? Desde las fúnebres y senzillas urnas aixecadas en las parets dels claustres fins al treballat sarcófach dels monarcas ¡quanta varietat! ¡quant interés en los detalls! ¡quina riquesa la dels vestits! ¡quina expressió la de las figuras!»

Y si algú se sent impulsat per particular estudi no oblidi contemplar los detalls que figuran: lo profeta Jonás sur-

tint de la balena davant de Ninive, lo profeta Ezequiel en su predicació als ossos que la sola bufada de Deu animá, pera escoltar vaticinada de sa boca la resurrecció de la carn; Jesucrist resucitant á Llatzer en Betania y al fill de la viuda en Naim, á part d' altres relleus que representan funerals de reys, varons coberts ab túnicas, accions memorables, batallas, etc.

Per aixó ab motiu del enterrament de personas tan ilustres, se compren també que las vestiduras del culto, destinadas á eixos cassos tant tristos fossin magníficas y ricas. Una de las tantas era un tern complert pontifical, vuit capas pluvials, frontal, panyo pera la trona y tots los demás adornos necessaris, tot de vellut negre, brodat ab grans y amples relleus d' or, regalo del Excm. Sr. D. Antoni de Aragó. Així meteix una catifa de la meteixa qualitat y gust de 40 pams de llarch y 24 d' ample, orlejada ab una cenefa de 4 pams, campant en son centre l' escut de la casa de Segorb y Cardona ab relleus d' or y plata, la qual se posava en lo creuher entremitj dels dos panteons. Rodejavan aquesta catifa 12 blandoneras d' ébano ab filets de bronze, dorats de 9 pams cada un. De igual fusta y gust eran los 6 candeleros de major llargada que guarnian l' altar, un Sant Crist ab la imatge de bronze, 2 cirials, 2 faristols, altres 2 de chor y un silló grech cobert ab un drap de brocat ahont s' hi sentava l' abat revestit ab las insignias bisbals.

Los funerals de Poblet, ben prompte aixecaren fama y al ocuparsen D. Andreu de Bofarull així se expresa: «Ninguna pompa fúnebre pot presentarse mes imponent que las fetas en Poblet, en mitj dels esmortits reflexes que projectavan los reals panteons superats per las estátuas alabastrinas de llurs monarcas.»

« Aquell melancòlich conjunt armonisat ab los graves, acompassats y fúnebres cants dels dos chors, recitant salmodias mortuorias ab lo tó magístral, formava un quadro que deixava una impressió sorprenent é impossible de descriure, per la trista poesia que en sí contenia, digne tant sols de tributarse als insignes varons sepultats en son recinto. »

Vingué, com ja saps, un jorn en que aquells sepulcres foren oberts y sos restos profanats, y entremitj del incendi y lo saqueig, desaparegueren los inmensos tresors que contenia 'l monastir, dels que ab preferencia cal mencionar una custodia d' or, considerada com á un prodigi d' art per sas labors, sostinguda per un ángel apoyantse en un alt pedestal, engastada de diamans, rubis y turquesas. La Santa Verónica tancada en una urna de plata rodejada de 28 figuras representant angels, querubins, sants y virtuts. Un frontal pera l' altar major, considerat com la joia de mes valor intrínsech, embutit de flors, animals y fruytas format tot de lapis-lázuli, ágatas, perlas, jaspis, cornelinas y topacis. Infinitas eran las riquesas intrínsecas y artísticas esparradas en sos vasos, urnas, reliquiaries, imatjes, domassos, tapissos, catifas, candelers, etc.

Al arribar aquí, si la índole de las presents lletras ho permetés, no podria menys, que prorompre ab exclamacions d' indignació, recordant la profanació feta al repós d' aquells héroes que tanta fama conquistáren y tanta preponderancia donáren á la pátria.

Mes, deixem pera la historia aquest quadro tan trist y pronunciem dos noms, que hem de presentar á las generacions venideras, com á models de bons patricis. Eixos son, lo del rector de la Espluga de Francolí, Rent. D. Antoni Serret, que reculli las reals cendras y á expensas sevas las va

trasladar á la esglesia parroquial y 'l de D. Pere Gil que *logrà fossen trasladadas á la Catedral de Tarragona.*

D' aquest monastir, n' han quedat duas llegendas ó narracions. La una es la de fray Marginet, que per tenir un assumpto molt conegut, la passarém de llarch. L' altre es ja més interessant y 's presta á que la fantasia 'n tregui molt bon partit pera presentarla simpática y bella. En resúmen es la següent:

Hi havia un moro que 's deya Amet, fill segon del rey del Carlet, anomenat Almansor. Sembla que despuntava molt per son talet, prudencia y discreció; així es, que tot sovint rebia de son pare l' encárrech de resoldre los negocis mes importants del regne. Un dels tals que se li confiá, fou lo d' anar á Barcelona pera parlar ab lo rey d' Aragó. Ja en camí á est objecte, sembla que un dia, sortí ab sos acompanyants un poquet massa tart de Lleyda y atrapantlos á las pocas horas la negre nit, se perderen entremitj de la espessor dels arbres. No intimidats per aixó, baixaren de cavall, y s' ajagueren, quedant aviat dormits tranquilament. Mes á mitja nit se despertá Amet, escoltant uñas veus armoniosas que tot l' extasiaren. Eran las veus dels monjos de Poblet que cantavan Matinas. Despertá tot seguit á la comitiva, y á punta de dia marxaren en direcció al lloch d' ahont provenia la canturia. Descubreixen lo monastir; un cop alli, baixa Amet de cavall, enrahona llarga estona ab l' abat D. Grimalt y 'l resultat de la conferencia fou que despedi als de la escolta, manifestantlos hi la resolució de restar allí.

Al cap d' un quant temps lo moro prengué l' nom de fra Bernat, obtenint lo cárrech de bosser.

Mes com no era mica egoista, no volgué esser sol en disfrutar del alt distintiu de servent de Deu, així es que

desitjà que totes las personas del seu afecte y agrado participessen de tant bella mudansa. A est tant llovable fi, se dirigí á Lleyda, y encara que al principi no fou escoltat, no obstant, porfiant logra convertir á sa tia Doraycela y á tots los seus criats y criadas. Ab es triomf se dirigeix á casa seva y també ab cautela lográ convertir á sas germanas Zayda y Zorayda, batejantlas ab los noms de Maria y Gracia. Allavors se dirigeix al germá gran, que era ja rey del Carlet, y aquí sí que no pogué passar avant, estrellantse sos desitjos en la ferma y decidida resistència del germá. Molt al contrari, com que era un fanatich mahometá no s'avinué ab las pretensions de son germá y així volgué acabar d' un cop ab la llevar que ya fructificava dins del palau. Sense contemplacions feu degollar á las germanas, y al germá lo feu clavar per lo front en un arbre prop d' Alcira.

¡Quant pitjor pera ell! Lo germá gran continuá en sa terquedat, mes los altres pujaren tot seguit á recullir las palmas del martiri en la regió de la eterna llum.

A manera de repas dono una volta per la esglesia, saborejant aquellas bellesas y deplorant novament la planta destructora que hi deixá tan sensibles petjadas. Un dels presents entoná un salm de laudes y l' efecte que produhí fou magnífich. Si una veu sola ressonava allí dintre tant grave, sonora y magestuosa, ¿qué no deuria esser lo cant de la comunitat á las dotze de la nit per una munió de monjos severos y fervorosos? Allavors vingué una forta negror, acompanyada d' un gros xafech, y la veu del tró resonava allí dintre colossal, grandiosa, tétrica, semblava la veu d' aquellas runas que protestavan de son present estat; me semblava un anatema que sobre 'ls nostres caps fulminava aquella rassa

d' héroes catalans, indignats de la fredor contemporánea que alló tolera y alló consent.

Surto als claustres, y la falta de canals pera conduhir l' aigua á certa distancia de la paret, feya que aquesta hi regalés, lo qual será motiu de que 's malmetin las columnas dels archs. Are que las Corts acaban de destinar la cantitat de 5,000 duros pera gastos de renovació de dit monastir, es de creure, que la Comissió provincial de monuments de Tarragona, disposará la construcció de novas canals, de lo contrari es inevitable en un temps no massa llunyá la pérdua de inapreciables bellesas en los claustres.

També es de esperar se taparán los cantells de las urnas del cementiri, de lo contrari los restos dels nostres antepasats, dignes de la major veneració, estarán com ja fa anys, á mercé dels viatjers que per allí hi passen, los qui ó per estudi anatómich, ó per esperit de batxilleria, ó per esvanirse de guardar osseras d' altres temps, sense gens d' escrúpul, los remenan, los llensan y fins se 'ls emportan. Es de dret, de cristiana obligació procurar que aquellas cendras tingan mes segur repós.

A mitja tarde surto del monastir donantli un trist adeu. A la anada, encara que recordava las escenas de 1835 y lo deplorable estat en que avuy se troba, no obstant, la idea de poder admirar lo que encara quedava, me donava cert alé, certa vida y fins vera alegria.

La meva anada fou, donchs, animosa y expansiva com qui va en busca d' un ser aymat, d' una joya cobdiciada, ó d' una hora que ja fa temps se suspira. ¡Mes la tornada si que fou plena d' amargor y de defalliment! Perque recordava aquellas grandesas avuy profanadas, aquella casa un dia plena de gloria, de poder y de riquesa convertida avuy en una trista

soletat, en una fredor que esglaya, en una calma comparable á la mansió funerària. Per espay de segles y segles fou la secular alzina baix qual ombra s' amparavan reys y conquistadors, sabis y penitents, damas y artesans. Avuy com lo xíprer, apareix trist, sol, mut, recordant á la posteritat com caducan las grandesas y com en est mon no hi ha res estable.

Ja que al menys se conservan las parts fundamentals del edifici, es de esperar que la Comissió provincial de monuments de Tarragona, procurarà la major recomposició possible, y repararà á temps totas aquellas escletxas que la intemperie obri en aquellas parets

Tinguem present que lo rey Teodorich ja deya en son temps: «que convenia conservar los monuments, vigilarlos sens parar may, puix que la caiguda d' aquellas maravellas devia esser motiu de dol pera tots.» Estas paraulas foren ditas en un segle que no feya aquets alardes de civilisació y progrés; mes sense tan soroll, sabia donarne, en aquest punt, probas mes positivas.

La obra de conservació per lo moment. Si algun dia milloraran los temps, si algun dia las arcas del Estat ó de la provincia se troban ben provehidas, si 's desperta en Espanya lo bon gust artístich y 's considera que la riquesa d' una nació no consisteix sols en lo diner, allavors, si que ab má forta y decidida, s' ha de proceder á la seva completa restauració.

¡Oh si en aixó fossem! Allavors si que lluhirian pera la patria jorns de gloria y d' esplendor, puix que gosaria dels beneficis de la civilisació. Empero mentres dita era no sia arribada, continuem nosaltres ab fe, perseverancia y energia la tasca comensada, procurem ab los nostres esforços y tra-

valls millorar y reformar los gloriosos restos del nostre passat; si ab las primicias recullidas fins avuy nos hem guanyat l'afecte del present, poguem ab los nous fruyts que recullirém guanyarnos la gratitut del passat y 'ls elogis del esdevenidor.

Deu te guard molts anys y disposa de ton afectissim
amich,

HERIBERT BARALLAT.

Barcelona 7 Setembre de 1877.

(Excursió particular.)

